

Selekční jazyky 1

Filozofická fakulta Masarykova Univerzity, Ústav české literatury a knihovnictví,
Kabinet knihovnictví

Přednášející: Josef Schwarz (schwarzjv@seznam.cz)

Komentovaná základní literatura

Literatura je rozdělena do následujících hlavních oblastí:

- A. *Věcné pořádání informací, selekční jazyky – všeobecně*
- B. *Klasifikace, systematické selekční jazyky*
- C. *Předmětové selekční jazyky, deskriptorové selekční jazyky, tezaury*

V každé sekci jsou uvedeny vybrané položky s komentářem, obsahem a dalšími informacemi. Pořadí položek v jednotlivých oblastech je voleno podle důležitosti a charakteru jednotlivých prací.

Seznam základní literatury je rozšiřován prostřednictvím seznamů doplňkové literatury, které jsou zpřístupňovány samostatně.

Položky označené ☉ jsou dostupné v kopii v knihovně FF MU jako studijní materiál (vydává služba).

A. VĚCNÉ POŘÁDÁNÍ INFORMACÍ, SELEKČNÍ JAZYKY – VŠEOBECNĚ

[AND03] ANDERSON, J.D. Organization of knowledge. In FEATHER, J., STURGES, P. (eds.). *International Encyclopedia of Information and Library Science*. 2nd ed. London : Routledge, 2003, s. 471-490.

Komentář: Rozsáhlé encyklopedické heslo systematicky identifikující základní procesy a prvky věcného pořádání informací.

Vybavení publikace: rejstřík, literatura (cca 50 položek), doporučená četba

[FOS96] FOSKETT, A. C. *The subject approach to information*. 5th ed. London : Library Association Pub., 1996. 456 s.

Komentář: Monografie systematicky pokrývající celou oblast věcného zpracování informací. Popsány jsou vybrané SJ (DDC, MDT, Bliss, Ranganathan, třídění LC, předmětová hesla LC, Sears, vybrané oborové tezaury).

Vybavení publikace: rejstřík, literatura u jednotlivých kapitol

Obsah: 1. Theory of information retrieval systems; 2. Pre-coordinate indexing languages; 3. Post-coordinate systems; 4. Post-coordinate indexing languages; 5. Future prospects.

☉ [TUR88] TURNER, Ch. *Organizing information : principles and practice*. London : Clive Bingley, 1988. 158 s.

Komentář: Praktičtější zaměřená práce, která se věnuje celému informačnímu cyklu zpracování informací z hlediska funkcí informačního systému. Velká část publikace je věnována věcnému zpracování informací; v 3. kap je vysvětlena indexace a klasifikace, ve 4. kap. jsou popsány vybrané SJ (DDC, MDT, Bliss ad.). 5. kap. popisuje předmětové SJ včetně otázek tvorby tezauru a postkoordinace/prekoordinace. 6. a 7. kap. jsou jen velmi stručným úvodem k dílčím otázkám. Všechny kapitoly obsahují četné praktické příklady.

Vybavení publikace: rejstřík, věcně uspořádaná literatura (cca 35 položek)

Obsah: 1. An introduction to information units; 2. Catalogues and cataloguing; 3. An introduction to the subject approach; 4. Some classifications schemes; 5. Alphabetical subject approaches; 6. Computerized retrieval systems; 7. Management of information-retrieval systems.

[MCI03] MCILWAINE, I.C. (ed.). *Subject retrieval in a networked environment : proceedings of the IFLA Satellite Meeting held in Dublin, OH, 14-16 August 2001 and sponsored by the IFLA Classification and Indexing Section, the IFLA Information Technology Section and OCLC*. München : Saur, 2003. 193 s.

Komentář: Sborník obsahující řadu poměrně krátkých, ale aktuálních příspěvků k různým aspektům věcného zpracování informací a SJ se zaměřením na prostředí webu a věcné vyhledávání informací.

Obsah (sekce): 1. Retrieval in multilingual environment; 2.-3. Retrieval across multiple vocabularies; 4. Cross-sectoral retrieval; 5. Domain specific retrieval; 6. Tool development for retrieval; 7.-8. Transformation of traditional tools for the web environment.

[KOV84] KOVÁŘ, B. *Věcné pořádkání informací a selekční jazyky*. Praha : ÚVTEI, 1984. 251 s.

Komentář: Systematický úvod do teorie, terminologie, typologie a dějin věcného zpracování informací, systematických SJ a předmětových SJ.

Vybavení publikace: literatura u jednotlivých kapitol

Obsah: 1. Úvod; 2. Systematické selekční jazyky, jejich teorie, historie a metodika; 3. Předmětové selekční jazyky; 4. Mezinárodní spolupráce a integrace v oblasti selekčních jazyků; 5. Automatické indexování.

Originální vydání (původní dvousvazkové vydání, text je totožný s vyd. z r.1984): KOVÁŘ, B. *Věcné pořádkání informací a selekční jazyky. Díl 1, Úvod do problematiky ; systematické pořádkání*. Praha : ÚVTEI, 1981. 144 s.; KOVÁŘ, B. *Věcné pořádkání informací a selekční jazyky. Díl 2, Předmětové pořádkání ; Mezinárodní spolupráce ; Automatické indexování*. Praha : ÚVTEI, 1982. 138 s.

[KOV78] KOVÁŘ, B. *Základy obecné metodiky věcného pořádkání informací*. Praha : ÚVTEI, 1978. 65 s.

Komentář: Stručná publikace pojednávající o vybraných metodických otázkách věcného zpracování informací. Autor se zabývá obsahovou analýzou, abstrahování a systematickým a předmětovým pořádkáním informací.

Vybavení publikace: literatura (79 položek)

Obsah: 1. Druhy věcného pořádkání informací; 2. Obecná metodika věcného pořádkání informací; 3. Obecná metodika systematického pořádkání informací; 4. Obecná metodika předmětového pořádkání informací.

[BAL01] BALÍKOVÁ, M. Problematika věcného pořádkání informací a jejich zpřístupnění. *Národní knihovna*, 2001, roč. 12, č. 3, s. 175-186. Dostupné z <http://full.nkp.cz/nkk/NKKR0103/0103175.html>

Komentář: Článek představující úvod do problematiky věcného pořádkání informací a metod jejich zpřístupňování. Mj. se zabývá základními charakteristikami SJ a možnostmi jejich integrace a harmonizace v současném síťovém prostředí, zejména s přihlédnutím k situaci v Národní knihovně ČR.

[CSN03] ČSN ISO 5127. *Informace a dokumentace - Slovník*. Úč. 1.6.2003. 160 s.

Komentář: Základní všeobecná terminologická norma zahrnující termíny i z oblasti věcného pořádkání informací.

B. KLASIFIKACE, SYSTEMATICKÉ SELEKČNÍ JAZYKY

[BUC79] BUCHANAN, B. *Theory of library classification*. London : Clive Bingley, 1979. 141 s.

Komentář: Teoreticky fundovaný úvod do významu, teorie, funkcí a tvorby klasifikačních systémů. Autor se mj. systematicky věnuje tvorbě fazetové klasifikace a tvorbě notací.

Vybavení publikace: rejstřík, literatura u jednotlivých kapitol

Obsah (dle německého vydání): 1. Klassifikation: Definition und Einsatzmöglichkeiten; 2. Die verschiedenen Arten von Klassenbeziehungen; 3. Präkombinierte Klassifikationssysteme und Facettenklassifikationen; 4. Methodische Überlegungen zur Lösung von Ordnungsproblemen; 5.-6. Konstruktion einer Facettenklassifikation; 7.-9. Gestaltung des Notationssystems; 10. Das alphabetische Sachregister; 11. Universalklassifikationen; 12. Kritische Anmerkungen zur systematischen Ordnung; 13. Automatische Indexierung.

Německé vydání: BUCHANAN, B. *Bibliothekarische Klassifikationstheorie*. München : Saur, 1989. 151 s.

[DAL74] DAHLBERG, I. *Grundlagen universaler Wissensordnung : Probleme und Möglichkeiten eines universalen Klassifikationssystems des Wissens*. Pullach bei München : Verlag Dokumentation, 1974. 366 s.

Komentář: Komplexní pojednání o klasifikačních systémech zejména z hlediska univerzálních pořádacích soustav, zohledněny jsou terminologické, teoretické a historické aspekty problematiky

Další informace: 1., 2. a 7. kap. jsou dostupné v pracovním překladu (viz učební materiály v IS MU)

⊙ [VIC75] VICKERY, B. C. *Classification and indexing in science*. 3d ed. London : Butterworths, 1975. 228 s.

Komentář: Rozsáhlá a systematická studie věnovaná především teorii a metodice klasifikace. Obsahuje řadu praktických příkladů, z hlediska klasifikace je hodnocena i indexace a postkoordinované SJ (tezaury). V přílohách obsahuje mj. stručnou historii klasifikace a klasifikačních systémů a příklady fazetových klasifikací.

Vybavení publikace: rejstřík, literatura u jednotlivých kapitol

Obsah: 1. The need for classification; 2. The class of a subject field; 3. Class for arrangement; 4. Notation for the classified catalogue; 5. Classification in indexing; 6. Classification in post-coordinate systems; **Appendix A**. Historical aspects of the classification; **B**. Examples of faceted classifications; **C**. Categories; **D**. The classification of chemical substances.

⊙ [LAN92] LANGRIDGE, D. W. *Classification : its kinds, elements, systems and applications*. London : Bowker-Saur, 1992. 84 s

Komentář: Stručná publikace vysvětlující formou komentovaných tezí základní principy týkající se klasifikace a klasifikačních systémů (systematických SJ).

Vybavení publikace: slovníček, rejstřík, literatura (cca 18 položek), doporučená četba

Obsah: 1. Classification in general; 2. Bibliographical classification.

[SAM55] ŠAMURIN, J. I. *Očerki po istorii bibliotečno-bibliografičeskoj klassifikacii. Tom I*. Moskva : Izdatelstvo Vsesojuznoj knižnoj palaty, 1955. 395 s.

[SAM59] ŠAMURIN, J. I. *Očerki po istorii bibliotečno-bibliografičeskoj klassifikacii. Tom II*. Moskva : Izdatelstvo Vsesojuznoj knižnoj palaty, 1959. 562 s.

Komentář: Starší, ale svou podrobností a rozsáhlostí dodnes nepřekonaná dvousvazková práce, která se zabývá dějinami klasifikačních systémů od antiky do poloviny 20. století.

Další informace: Obsah obou svazků a 5.-9. kap. 2. dílu jsou dostupné v pracovním překladu (viz učební materiály v IS MU)

C. PŘEDMĚTOVÉ SELEKČNÍ JAZYKY, DESKRIPTOROVÉ SELEKČNÍ JAZYKY, TEZAURY

⊙ [BAK84] BAKO, M. *Informačné selekčné jazyky. III*. Bratislava : SPN, 1984. 245 s.

Komentář: Starší, ale teoreticky fundovaná učebnice zaměřená na deskriptorové SJ (tezaury) a zpracování přirozeného jazyka. Poskytuje rozsáhlý úvod do lingvistiky, která je základem pro teorii SJ; dále se věnuje významu, struktuře a tvorbě tezurů, propojování SJ, automatické indexaci, klasifikaci a abstrahování.

Vybavení publikace: rejstřík typu KWIC, literatura u jednotlivých kapitol

Obsah: 1. Informácia a informačný systém; 2. Informácia a jej reprezentácia; 3. Základy jazykovedy; 4. Lingvistika a informatika; 5. Tezaurus a jeho výstavba; 6. Prepojitelnosť informačných jazykov; 7. Deskriptorové informačné jazyky a ich vzťah k iným informačným jazykom; 8. Automatické indexovanie a referovanie; 9. Automatická klasifikácia.

⊙ [SOE74] SOERGEL, D. *Indexing languages and thesauri : construction and maintenance*. Los Angeles : Melville Pub., 1974. 632 s.

Komentár: Starší, ale vyčerpávajúci teoretická monografie o významu, funkciách, teorii, typologii, štruktúre, formátu, tvorbe a správe tezurů.

Vybavení publikace: slovníček, rejstřík, literatura (cca 110 položek)

Obsah (podle orig. vydání): **A.** Überblick über Aufgaben und Aufbau eines Thesaurus. Aufwand für Herstellung eines Thesaurus; **B.** Begriffe und Begriffsbenennungen. Klassifikationssystem und Thesaurus und ihre Funktionen in einem Dokumentationssystem; **C.** Thesaurus-Struktur; **D.** Thesaurus-Format; **E.** Arbeitsablauf der Thesaurus-Herstellung; **F.** Regeln für Begriffsbenennungen, Rechtschreibung u. ä.; **G.** Weiterentwicklung von Thesauri; **H.** Thesauri als Grundlage für kooperative Dokumentation.

Originální vydání: SOERGEL, D. *Klassifikationssysteme und Thesauri*. Frankfurt am Main : DGD-Dokumentationsstelle, 1969. 224 s.

[CSN96] ČSN 01 0193. *Dokumentace. Pokyny pro vypracování a rozvíjení jednojazyčných tezurů*. Úč. 1.2.1996. 52 s.

[CSN92] ČSN 01 0172 (ISO 5964). *Pokyny pro vypracování a rozvíjení vícejazyčných tezurů*. Úč. 1.4.1992. 60 s.

[CSN83] ČSN 01 0188. *Tvorba předmětových hesel*. Úč. 1.4.1983, zruš. únor 2003. 40 s.